

NAŠI ZAPISKI

Socijalistična revija.

XII. letnik

št. 3.

1920.

Vsebina:

Henry Barbusse: **Obtožujemo ...**

Dr. Mijo Radošević: **Marksizem, veslovanstvo in jugoslovanstvo.**

C. Nikolsky: **Ruska sovjetska republika.**

Jean Jaurès: **O razrednem boju.**

Pregled:

Socijalna politika:

1. Nove oblike delavskih mezd.
2. Prostitucija.

Delavsko gibanje:

1. Socijalni boji v angleškem imperiju.

Poljedelstvo:

1. Agrarne razmere v Italiji.

Pravo:

1. Slovenski pravnik.
2. Udruženje Pravnika u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu.

Razno:

1. Šolska republika »Jasnaja Poljana«.

POZOR!

**Vsled zvišanja tiskarskih stroškov znaša naročnina
odslej celoletno K 40.—, posamezna številka K 4.—.**

Odgovorni urednik Milan Lemež. — Lastnina in založba „Slovenske socijalne matice“ v Ljubljani, r. z. z o. z. — Tiska tiskarna Makso Hrovatin.

Henry Barbusse:

Obtožujemo . . . !

Obtožujem . . . ! S tem krikom je napadel leta 1898 poštenjak strašne družabne sile, ki so se združile, da onečastijo nedolžnega moža in ga ubijejo.

S tem krikom se dvigajo danes poštenjaki iz globine svoje vesti zoper mednarodno reakcijo, ki se je zbrala za svoje ogabne razredne interese, za blagor svojih starih, barbarskih privilegijev, da onečasti in ubije z gladom in mečem veliko rusko ljudovlado, ki je zakrivila veliki svoj greh, ko si je udeležila svoj sen osvobojenja.

* * *

Obtožujemo voditelje Francije, Anglije, Amerike, da so započeli ostudno gonjo obrekovanja zoper boljševidem, da morejo nekažnovani dovršiti poslednji protisocialistični in nečloveški naklep s krvjo in zlatom še zaslužjenih narodov, da so z najgršimi in najbolj samovoljnimi sredstvi preprečili, da bi se razširila resnica, da so popačili in potvorili dejstva (pravtako kakor zoper Dreyfusa ali Caillauxa), da so zastupili javno mnenje, da so končno prisilili ljudske množice, da so se dvignile zoper svojo lastno stvar, da so nalagali narode, potem jih pa izdali.

* * *

Obtožujemo mednarodni konzorcij imperijalistov, militaristov in mešetarjev, da so na sramoten način, s pomočjo kupljivega glasu velikih listov predočili neokrnjeno socialistično ustavo kot vlado nereda. Temeljni zakon ruske sovjetske republike obstoja kljub vsemu, in danes ga vsak lahko čita. Temelji na enakosti in zakonu dela; ustanavlja celokupnost ruskih delavcev in ji zagotavlja neposredno oblast. Proglašča mednarodnost proletarijata. Kakršnakoli so svobodna nagnenja posameznika, priznati moramo mi vsi, da njeni bistveni temelji niso nasprotni razumu in pravičnosti, temveč da se očem najrazumnejših in najbolj poštenih ljudi zde edini, ki bi za vselej mogli odstraniti obe bremenii, ki so jih teorije blaznosti doslej nalagale človeškemu rodu: izsesavanje ljudskih množic in vojno.

In ravno zato, zavoljo idealistične in praktične resnice in idejnega izžarevanja boljševidizma in ne zaradi diktatoričnih ukrepov, — začasnih in opravičenih posledic vsake stvariteljske revolucije, — ki so jih ukrenili ljudski komisarji in ne zavoljo neredov, o katerih aliranci predobro vedo, da boljševidiki

niso odgovorni zanje, so naši gospodarji — naši sovražniki sklenili uničenje in smrt Rusije.

* * *

Obtožujemo allirance, da so potvorili resnico o tem, kar se tiče zadržanja Rusov v trenutku Brest-Litovskega mirovnega sklepa. Rusi so predlagali popolnoma demokratičen mir, brez vsake zahrbtne misli. Aliiranci so se uprli temu predlogu: priznati bi bili morali svoje vojne cilje, ti pa so bili aneksionistični in taki, da jih ni bilo možno priznati. Niso bili tedaj Rusi, temveč diktatorji Francije in Anglije, ki so v teh in drugih okolščinah izdali stvar narodov in miru, ki so podaljšali vojno in decimirali narodne armade; prav taki so oni, ki so okrvavili rusko revolucijo s svojim divjim, interesiranim odporom in s svetohlinsko pomočjo, ki so jo brez prestanka prinašali vsem sovražnikom revolucije; prav taki so oni, ki so s sistematično organizacijo pogromov uničevanja in gladu dovedli Rusijo v dobo katastrofe, katero so pa razglasili nato za posledico sovjetskega režima.

* * *

Obtožujemo meščanske vlade entente, da so se drznile vreči poslednja sredstva in poslednje sile narodov, katerim vladajo, v to neprikrito, cinično nazadnjaško pustolovščino, katere brez hlinbe ni moč drugače označiti: v pustolovsko podjetje mesarjev, tolovajev, vseh teh carjevih privržencev, ki se imenujejo Kolčak in Denjikin.

* * *

Obtožujemo jih, da so pustili orožje Nemčiji in brez števila vojaštvu, da so z namenom, da bi tem lažje poteptali zahteve ljudstva po njegovi stari pravdi, postali sokrivi vojaške reorganizacije v Rusiji in na Nemškem, polne maščevalnih groženj, in da so tako še enkrat žrtvovali razrednemu sovraštvu varnost domovine in bodočega miru.

* * *

V trenutku, ko je gospodarski položaj naše dežele skoraj nepopravljivo uničen, ko francoski dolgovi dosegaajo in groze prekoračiti vsak hip višino vseh dohodkov, ko bremena vsakdanjega življenja in davkov že skoro presegajo njihove moči, ko ga ni prorokovanja, ki bi moglo dovolj mračno naslikati brezдно, v katero se pogrezamo, v tem trenutku obtožujemo mi te nevredne predstavitelje, ne narodov, ampak kast, da so samo zato, da rešijo svojo ničvredno družabno formulo, da uduše ta preveč jasni in vse preveč blesteči vzgled, počeli vojno in blokado, ki stane milijarde, ovira vesoljno trgovino, rodi milijone žrtev in bo povzročila nove vojne. Obtožujemo jih, da pospešujejo pogin Francije s tem, da jo onečaščajo.

* * *

Svojo vero in svoje upanje stavimo v resnico, trdno odločeni, da ne bomo priče temu največjemu zločinu zgodovine, ne da bi storili vse, kar je treba, da ga razkrinkamo. Ne dopuščamo, da bi ena sama vest mogla ostati mirna spričo tolikemu cinizmu in hinavščini. Prevzeli bomo vso svojo držav-

ansko odgovornost. Upili bomo resnico: da bo ljudstvo vsaj izvedelo, proti komu maršira in da končno spozna, da gre proti sebi samemu v boj. Da ostanejo še v bodoče gospodarji stvari in ljudstev, uporabljajo in zlorablajo ti večni izkoriščevalci mas napram onim, ki izpolnjujeje — in to še temeljitejše — vlogo Francozov izza leta 1793, edino moč, ki bi utegnila upropastiti te uporne sužnje, povišane v sodnike: množico njihovih sobratov.

Sodrugí, možje, fantje, žene, matere bodočih mučenikov, bivši vojaki, ki nosite v svojem srcu kletev vojne, ročni in duševni delavci, ki imate tu doli — kaj jih ne vidite? — skupne interese, Francozi, ki še verujete v plemenite francoske tradicije svobode, katere zdaj hočejo zadušiti in oblatiti. V Rusiji kupoma umirajo vojaki vseh dežela, otroci in ženske. Ne ostanite vočigled tem dogodkom v svoji grozni nevednosti, v strašni slepoti sebičnosti, v brezdelju, v sramoti! Nikar se ne postavite na stran despotizma in krutosti!

Rešite človeško resnico s tem, da rešite in odkrijete rusko. Zavedajte se, da bodo prihodnja pokoljenja sodila poštenjake naše dobe po tem, so se li dvignili v tem odločilnem trenutku, da zakličejo: Ne!

Dr. Mijo Radošević:

Marksizem, vseslovanstvo in jugoslovanstvo.

Časi se vračajo, v mnogem si slični. Po vojni in revoluciji 1848. leta se je govorilo in pisalo povsod o zvezi in bratstvu narodov. V splošnem metežu iščejo ljudje vedno nek splošen izhod; v takih časih nastajajo splošne formule, kakor takrat, tako i danes. Formule, ki zadovoljijo vsakogar, nezadovoljijo nikogar.

Program demokratskega panslavizma iz 1848. leta je osredotočen v Bakuninovem: »Pozivu Slovanom«.

Prvi znak življenja revoicije je bil klic mržnje proti staremu tlačenju, klic sočutja in ljubavi za vse podjarmljene narode. Narodi so končno spoznali sramoto, s katero je odela stara diplomacija človeštvo in prišli so do spoznanja, da dobrobit narodov ne bo zasiguran, dokler živi v robstvu tudi le en sam narod... Dol z nasilniki, zaorilo je povsod kot iz enih ust, živeli podjarmljeni Poljaki, Italijani in vsi ostali! Nočemo več osvajalnih vojn, samo da povedemo zadnjo do konca, ostro revolucijo za končno osvobojenje narodov! Doli z umetnimi mejami, katere so napravili nasilno kongresi despotov, radi takozvanih zgodovinskih, zemljepisnih, trgovskih in vojnih potreb. Naj ne bo drugih mej, kot le prirodnih, v duhu pravice in demokratizma.

Kako se je kasneje razvijala ideologija, jê splošno znano. Demokratizem, kulturna in gospodarska vzajemnost so bila glavna gesla, napisana na vseslovanškem praporju. V praktičnem političnem življenju ni imelo praktičnih posledic niti kulturno vseslovanstvo Dostojevskega, niti starih panslavistov tipa Homjakova in grofa Ignatijeva, kakor tudi ne panslavizem takozvanih Neoslovanov Miljukova in Kramaša. V minuli svetovni vojni pa smo videli jasno, kako so se borili Poljaki in Bolgari s prepričanjem in zanosom proti materi

panslavizma, proti Rusiji. Konec pesmi je bil tak, da je ostal panslavizem leta 1920 ono, kar je bil 1848. leta, to je, sentimentalnost brez globlje realne podlage. Panslavizem je bil politična iluzija, kot takrat, tako i danes. Človeku, ki čita zaključke, poročila panslavističnega kongresa 1848. leta, se zdi, da sedi na takem neoslavističnem kongresu danes.

»V živi zavesti skupnih zgodovinskih in krvnih vezi prisegamo, da se nikdar več ne pustimo deliti. Proklinjajoči politiko, zbog katere smo bili tako dolgo žrtvovani, se postavljamo sami na pravo nezavisnosti in prisegamo, da mora biti politika v bodoče skupna vsem slovanskim narodom. Priznavamo samostojnost Češke in Moravske . . . Bratsko roko podajamo demokratični Nemčiji. V imenu onih naših ljudi, ki prebivajo na Ogrskem, nudimo Madjarom, tem besnim dušmanom naše rase, bratsko zvezo. Ne pozabimo pa i onih naših bratov, ki ječe pod turškim jarmom, da jih privedemo v zvezo svobodnih narodov. Proklinjamo svečano ono zločinsko politiko, ki je trikrat delila Poljsko. Z demokrati celega sveta zahtevamo: svobodo, bratstvo, enakost vseh narodov.«

Kakor da čita človek zaključke sofijskega neoslavističnega kongresa! Politične iluzije panslavizma so ostale iste, od početka pa do današnjega dne.

Za nas je važno vprašanje, kako stališče zavzema proti panslavizmu marksizem, predvsem pa nas zanima stališče marksizma napram jugoslovanskemu vprašanju.

Z ozirom na okolnost, da je bil praktični namen panslavizma, dati razdeljenim avstro-ogrskim Slovanom nekako zaslonbo v caristični Rusiji in privezati Avstrijo krepkejše k ruskemu despotizmu — kakor je mislil Marks — je umevno, da ni mogel biti navdušen za panslavizem. V panslavizmu je videl Marks jačenje splošne svetovne reakcije.

Vrhu tega se postavlja Marks — prevzet revolucije 1848. leta — na docela pogrešno stališče, da deli narode v revolucionarne in kontrarevolucionarne. Nas Jugoslovane, Ruse, Čehe, Slovake in oštale Slovane, izvzemši Poljake, je uvrstil med kontrarevolucionarne narode.

Izvzemši Poljake, ki niso panslavisti — piše Marks — pripadajo vsi drugi plemenom, ki morajo biti, kakor n. pr. Jugoslovani, po vsej svoji zgodovini kontrarevolucionarni. Frakcije, demokratične vsled izobrazbe, dobljene v inozemstvu, gledajo, da spravijo v sklad svoje demokratsko prepričanje z nacionalnim čustvovanjem, katero je pri Slovanih zelo močno.

Ker jim pa ne daje praktično življenje, t. j. njihove reelne prilike pravega mesta, ali pa jim daje samo fingirano za vse to, jim ne preostane drugega, nego »Carstvo sanj«, carstvo pobožnih želja, politika fantazije. »Kako lepo bi bilo, če bi Hrvati, Panduri, Kozaki bili v prvih vrstah evropske demokracije, če bi poslanik republike Sibirije predal svoje kreditive!« V resnici zelo radostni izgledi — no, da bo morala na to še čakati evropska demokracija, temu ne oporeka niti najbolj oduševljeni panslavist.

Nato izvaja Marks: »Razen Poljakov, Rusov in najbolj turških Slovanov nima niti eden slovanski narod bodočnosti in to iz enostavnega razloga, ker

manjkajo vsem ostalim Slovanom prvi zgodovinski, politični in industrijski predpogoji samostojnosti in življenske sposobnosti«.

»Narodi, ki niso imeli nikdar svoje lastne zgodovine, narodi, ki so padli pod tuji vpliv v trenutku, ko so dospeli do prve stopnje civilizacije, ali ki so celo pod tujim jarmom prišli na prvo stopnjo civilizacije, nimajo življenske sposobnosti in ne bodo nikdar dosegli samostojnosti. In to je bila usoda avstrijskih Slovanov«.

O Čehih in Slovakah pravi, da niso imeli svoje zgodovine in zato tudi ne bodo imeli svoje samostojne države. O nas pa pravi doslovno:

»Isto je tudi s takozvanimi Jugoslovani. Kje je zgodovina ilirskih Slovencev, Dalmatincev, Hrvatov in Likavcev? V 11. veku so zgubili zadnjo trohico politične neodvisnosti, deloma pod nemškim, benečanskim ali madjarskim gospodstvom. Iz teh raztrganih delov hočejo stvoriti neodvisno in za življenje sposobno nacijo«.

Marks dokazuje nemožnost osnutka samostojne češke države.

Isto trdi tudi za nas Jugoslovane; on pravi:

»Slovenci in Hrvati ločijo Nemce in Madjare od Jadranskega morja. Nemčija in Madjarska iz ‚zemljepisnih in trgovskih potreb‘ ne moreta biti odrezani od Jadranskega morja. Za Bakuninovo fantazijo niso nikaka zapreka, obstoje pa kljub temu in so za Nemčijo in Madjarsko enako življensko vprašanje, kot n. pr. za Poljake vzhodno morsko vprašanje od Gdanskega do Rige. Kjer pa gre za obstoj, za svobodni razmah velikih narodov, tam ne odločuje sentimentalnost in obzir do raztresenih Slovanov ali Nemcev. Poleg tega so Jugoslovani povsod, pomešani z nemškim in madjarskim elementom, in že prvi pogled na jezikovni zemljevid projektirane jugoslovanske države kaže, da bi tvorile državo brezvezne krpice in da bi padla v najboljšem primeru vsa država v pest italijanski buržoaziji Trsta, Reke in Zadra in nemški buržoaziji Zagreba, Ljubljane, Karlovca, Zemuna in Pančove«.

»Pa bi se ne mogli priključiti avstrijski Jugoslovani Srbom, Bosancem, Morlakom in Bolgarom? Da, ko bi poleg gori navedenih težkoč ne obstojala še prastara mržnja avstrijskih graničarjev do turških Slovanov iz one strani Save in Une. Ti ljudje, ki se poznajo skozi stoletja kot tatovi in razbojniki, se sovražijo kljub plemenski sorodnosti bolj, veliko bolj, kot Slovani in Madjari«.

Ko preide na pritožbe avstrijskih Slovanov zoper Nemce in Madjare, ostane Marks povsem hladen. Dejstvo, da je slovansko morje germanizirano, ne pove ničesar. V interesu civilizacije je bilo potrebno. Obzirnost in čustvovanje — na kar računajo panslavisti, v politiki ničesar ne pomeni. V početku XIX. stoletja je bila doba centralizacije. Tej splošni izjavi doda Marks za leto 1848:

»Sedaj je postala politična centralizacija vsled orjaškega napredka industrije, trgovine in komunikacij še večja potreba, kot v XIV. in XV. veku. Kar se še more centralizirati, se centralizira. Sedaj pa nastopijo panslavisti z zahtevo, naj pusti to te napol ponemčene Slovane, naj ukinemo centralizacijo, ki se zdi tem Slovanom vsiljena in nasprotna njihovim materijelnim interesom.

Jasno je, da so 'zločini' Nemcev in Madjarov proti takozvanim Slovanom najboljša in vsega priznanja vredna dela, s katerimi se lahko diči v zgodovini naš in madjarski narod«.

»Kar se tiče končno Madjarov, je treba omeniti in povdariti, da so izza revolucije 1848. prepopustljivo in premehko postopali z nadutimi Hrvati. Znano je, da jim je Košut dovolil vse možno, dovolil jim edino ni, da bi govorili njihovi poslanci v parlamentu hrvatski. Popustljivost napram narodu, po svoji naruri kontrarevolucionarnemu, je edino, kar se more šteti Madjarom v zlo«.

Potem zopet dalje: »Pojdite v Italijo in vprašajte, kdo je udušil milansko revolucijo. Nihče vam ne bo rekel: Tedeschi — izza revolucije na Dunaju namreč Italijani ne mrze več Nemcev, — pač pa: i Croati. V teh vidijo Italijani celotno avstrijsko armado, zato so najbolj osovraženi: i Croati.

»Slovani so«, pravi Marks, »udušili poljsko revolucijo, italijansko in madjarsko. Ker pa je osvobojenje Poljske od revolucije sem zasigurano, ker sta postala Poljak in revolucija identična pojma, zato uživajo Poljaki simpatije cele Evrope in upostava njihove narodnosti jim je tako gotova, kakor je Čehom, Hrvatom in Rusom gotova najkrvavejša revolucionarna vojna celega zapada proti njim«. Za slučaj razpada Avstro-Ogrske prorokuje Marks:

»Če bo razpadla Avstrija, tedaj bo začel za Slovane čas revolucionarnega terorizma Nemcev in Madjarov, nikakor pa ne, kakor domnevajo Slovani, osvobojenje vseh narodov, zasuznjenih pod avstrijskim žezlom«.

Svoj članek o tem vprašanju zaključuje doslovno: »Na sentimentalne fraze o bratstvu, katere nam servirajo v imenu kontrarevolucionarnih nacij Evrope, odgovarjamo: da je bila in je še ostala mržnja do Rusov pri Nemcih revolucionarna strast, da je za časa revolucije prešla ta mržnja Nemcev še na Čeha in Hrvate in da moremo zasigurati revolucijo v zvezi z Madjari in Poljaki le z najodločnejšim terorjem proti tem narodom. Sedaj vemo, kje so koncentrirani dušmani revolucije: v Rusiji in v avstrijskih slovanskih provincah. Nobene fraze nas ne morejo zadržati, postopati s svojimi dušmani tako, kot se postopa z dušmani«.

In on obeta kontrarevolucionarnim narodom »borbo na življenje in smrt«, borbo do uničenja, ne v interesu Nemčije, temveč v interesu revolucije.

Izvlekel sem gornje citate iz Marksove razprave o »demokratskem panslavizmu« tako obširno zato, ker jih prvič objavljamo v našem jeziku. Drugi razlog: da vidimo, da človek, pa naj je bil tudi Marks, ni nezmojljiv. Tretji in glavni razlog pa je, da objektivno in mirno premotrimo, če smo Jugoslovani v resnici po naravi kontrarevolucionarni, nesposobni, da samostojno kujemo svojo usodo.

Morda še danes ni vsakomur jasno, kaj je jugoslovanska misel? Ta misel je vzniknila med avstrijskimi Jugoslovani 1832. leta kot »jugoslovanski« in v najnovejši dobi kot »nacionalistični« pokret. Politični cilj tega pokreta je od početka do današnjega dne isti: borba proti absolutizmu, socialna borba proti srednjeevropskemu fevdalizmu in za osvobojenje izpod tujčevega jarma. Voditelji našega narodnega preporoda »lliri« so zahtevali ujedinjenje vseh južnih Slovanov od Triglava in Skadra do Varne, t. j. ujedinjenje Srbov,

Hrvatov, Slovencev in Bolgarov. Bolgari so se pozneje, posebno pa po svetovni vojni popolnoma odcepili. Danes smatramo kot Jugoslovane navadno samo ostala tri plemena. Avstrijska vlada je preganjala vedno enotni naziv za vse Jugoslovane, ker se ni skladalo naše ujedinjenje in osvobojenje z njenim računom. Zato je podpirala z vsemi sredstvi plemenska in verska cepljenja. Prišlo je tako daleč, da so stvorili iz teh treh plemen enega naroda tri — narodnosti. V najnovejšem času pa so skušali ustvariti v Avstriji še četrto jugoslovansko narodnost — »bosansko«. Ta poskus pa je sramotno propadel.

Misel ujedinjenja Jugoslovanov v svobodno in nezavisno državo, je skupna misel vsega našega troimenega naroda. Ta misel se je jačje, včasih slabije izražala v naši narodni borbi XIX. stoletja. V tej veliki vojni je zadobila končno obliko v politični zahtevi vseh Jugoslovanov v Avstro-Ogrski in izven nje, da se ujedinijo v svobodni in nezavisni državi. Dočim je bila misel ujedinjenja do te vojne samo predmet propagande — je danes ta misel to dobo preživela in postala predmet realne politike. Za njo se ne zanimajo več samo naši profesorji, učitelji in dijaki, z njo računajo tudi diplomati in politiki velikih držav; kajti danes obstoja jugoslovanska država. Danes vidimo, da je postala misel ilirskega preporoditelja dr. Ljudevita Gaja — činjenica svetovne politike.

Prvo vprašanje, ki nastane v današnji revolucionarni epohi samo po sebi, je: Je-li misel osvobojenja in ujedinjenja Jugoslovanov v eri socialnih revolucij sama po sebi napredna in revolucionarna? Marsikateri, tudi razumnejši Jugoslovan, bo odgovoril na to vprašanje takoj: kako bi mogla biti misel osvobojenja Jugoslovanov nerevolucionarna, — kaj šele kontrarevolucionarna.

Toda še danes imamo take nazore, katere si hočejo prisvojiti naši ljudje samo zato, da bodo »sočasni« in moderni.

Vsled udušenja madjarskega upora 1848. leta (Jelačić in dr.), nas pozna Evropa le kot kontrarevolucionarje in rešitelje Habsburgovcev. Vojna z Madjari, na katero so še danes ponosni mnogi naši ljudje, nam je donesla toliko zla in sramote v svetovni politiki, da trpimo vsled tega zla še danes. Ker je trajala ta vojna ravno v času, ko je prebila »ilirska« odnosno »jugoslovanska« misel najožje okvirje naše ožje domače politike — zato je dobila misel o osvobojenju Jugoslovanov za vse postranske opazovatelje — kontrarevolucionarni in reakcionarni pečat.

Kaj je o tem mislil Marks, smo točno predočili. Sedaj pa premotrimo točko za točko, če je bil upravičen, da je nazval naš narod reakcionarnega po narodi.

Marksove trditve je ovrгло najtemeljitejše življenje samo. V veliki vihri svetovne vojne in revolucij ni zginilo s sveta jugoslovansko vprašanje, kot je on prorokoval. Nasprotno, jugoslovansko vprašanje se je pojavilo s tako silo, kot še nikdar doslej. Protirevolucionarji po krvi — kakor nas pogrešno imenuje Marks, so se izkazali v tej svetovni vojni za odločnejše revolucionarje, kot so bili 1848. leta Madjari in Nemci. Veliki revolucionarji, tako Nemci kot Madjari, so se izkazali — kot imperijalistični kontrarevolucionarji. Vsekakor buržoazija. V vojni imperijalisti, v revoluciji organizatorji kontrarevolucije: belega terorja.

Vsled tega je napačno govoriti o revolucionarnih in kontrarevolucionarnih narodih. Možno je govoriti le o razredih revolucije in o razredih kontrarevolucije, ki so enaki povsod po svetu. Govoriti zaradi tega o Nemcih in Madjarjih kot narodih, ki so topoglavi kontrarevolucionarji, da imajo kontrarevolucionarnost v krvi, da jih je treba zatreti itd., bi bilo ravnotako nesmiselno, kakor je bilo v duhu socializma in socialne revolucije nepravilno, nazivati leta 1848 Jugoslovane topoglave in nesposobne za življenje. Vzrok krivice, ki jo nam delata Marks in Engels vsled 1848. leta, je največ dejstvo, da sta oba sinova gospodujoče, t. j. historične nacije. Oni so bili nacionalno zadovoljeni. Sit pa lačnemu ne veruje.

Revolucionarni duh, ki je zavladal 1848. leta v Evropi, je »okužil«
celo ljudi, kot sta bila Engels in Marks. Tudi ona sta pričakovala v najbližji bodočnosti s popolno sigurnostjo — kakor vidimo danes — socialno revolucijo. Ta revolucionarna omotica se je polastila danes mnogih duhov še iz veliko več razlogov kakor 1848. leta, ter se istotako, toda ne na papirju, pač pa v praksi žrtvujejo mali narodi (Armenci, Gruzini, Jugoslovani itd.) na oltar imperijalizma z ene, na oltar socialne revolucije z druge strani. Čehe so preganjali v Avstriji nemški in madjarski nacionalistični honvedi kot revolucionarje, a v Rusiji so jih razoroževali in pobijali istočasno nemški in madjarski internacionalisti v rdeči armadi kot kontrarevolucionarje. Enako se je godilo tudi Jugoslovanom. V tem bo videl morda kak jugoslovanski ekstrem najnovejšega pravca neovrgljiv dokaz, da sta imela prav Engels in Marks. Našel bo v tem dejstvu dokaz, da so avstrijski Slovani (Čehi, Jugoslovani itd.) kontrarevolucionarji po svoji naravi in da je v interesu svetovne socialne revolucije, da zginejo s površja. O vsem tem je dobro, da podrobneje govorimo in natančneje premotrimo: prvič, ali so vodili Jugoslovani leta 1848 v resnici socialno protirevolucijo? Drugič, je-li borba Jugoslovanov za osvobojenje — kontrarevolucionarna?

Ne pride nam na misel, oprati se sramote, katero je napravil našemu narodu dunajski človek, grof Jelačić. Povdarjamo takoj v početku, da je početje madjarske »revolucionarnosti«
kakor tudi jugoslovanske »kontrarevolucionarnosti«
1848. leta bilo različno umevanje — nacionalizma. Vsakomur, ki mirno presoja ta čas, je danes jasno, da v 1848. letu ni moglo biti govora o socialni revoluciji, ne v subjektivnem, ne v objektivnem smislu. V objektivnem smislu ne, ker ni bilo objektivnih predpogojev (visoko razvita industrija, akumulacija kapitala itd.) in v subjektivnem ne, ker je ni vodil razredno zavedni, organizirani industrijski in agrarni proletarijat potom socialističnih organizacij. Revolucije, vršeče se tisti čas, so bile posledica takratnih gospodarskih in političnih razmer v Evropi. Te revolucije so bile borba buržoazije proti absolutizmu in borba seljakov za odpravo neznosne, srednjeveške tlake, robote itd. Proletarijat je bil še popolnoma nerazvit na Ogrskem, kakor tudi v Jugoslaviji. Kot razred proletarijat v tej revoluciji ni nastopil.

V borbi Jugoslovanov proti Madjarom 1848. leta moremo z jugoslovanskega vidika opaziti vse znake napredne, narodne, osvobojevalne vojne. Z istega vidika opazovano, vidimo v delovanju Madjarov vse znake imperijalistič-

nega osvajanja. Kljub temu nazivljajo nas Jugoslovane še danes kontrarevolucionarje. To napačno naziranje o nas v internaciji in celo med voditelji socializma je treba ovreči.

Revolucionarne vloge v jugoslovanskih krajih niso bile v rokah buržujev Madjarov in Nemcev, pač pa v rokah Jugoslovčanov. Kontrarevolucionarji med Jugoslovani so bili v preteklosti, kakor tudi v sedanosti nemško, madjarsko in narodu odtujeno jugoslovansko visoko plemstvo in tuja buržoazija. Nemci in Madjari so udušili zaeno z domačo aristokracijo v XV. veku hrvatske kmečke upore. Potujčeni jugoslovanski plemiči so bili zopet 1848. leta na strani Košuta, ker jim je jamčil, da bodo obdržali svoje srednjeveške gospodarske privilegije nad zaslužnim jugoslovanskim seljaštvom. Kontrarevolucionarno vlogo proti starodavnim demokratičnim težnjam jugoslovanskega naroda je igralo nemško, madjarsko in domače potujčeno plemstvo vedno in tudi 1848. leta. To vlogo so igrali oni tudi sedaj v našem demokratičnem, narodnem osvobodilnem gibanju.

To vlogo igrajo vsled svojih razrednih interesov. Ali ni že davno Riccardo postavil činjenico za posestnike, predvsem pa za veleposestnike, da so oni edini družabni razred, kojih interesi nasprotujejo interesom ostalega meščanstva. Ta resnica je našla v našem narodu najboljše potrdilo v prošli in sedanji politiki našega plemstva in veleposestva.

Rekli smo, da sta se srečali v hrvatski revoluciji 1848. leta dve misli — madjarska in jugoslovanska.¹⁾ V boljše umevanje in oceno njihovega zgodovinskega revolucionarnega zadržanja je potrebno, po vrsti premotriti njihov začetek in razvoj do 1848. leta.

Nacionalna zavest Madjarov se je pričela buditi v času Marije Terezije in Jožefa II. koncem XVIII. in v začetku XIX. stoletja. Pod pritiskom francoske revolucije je začel dajati Jožef II. madjarskim seljakom neznatne privilegije. Istočasno je začel nalagati plemstvu davke. Zaeno z davničnimi uradniki je poslal Jožef II. k nam in na Ogrsko — agente germanizacije. — Vsled seljaških privilegijev in naloženih davkov je začelo mrzeti plemstvo tudi nemški jezik. Napol ponemčeno madjarsko plemstvo je začelo opuščati v svojih krogih nemški jezik. Nemški jezik jih je spominjal na demokratične reforme Jožefa II., na delno osvoboditev seljakov in na davčni vijak. To so vzroki, da je začelo »čutiti« madjarsko plemstvo narodno. Stanovski interesi madjarskega plemstva so bili prva močnejša politična podlaga madjarskega nacionalizma. Ta prvi začetek madjarskega nacionalizma je čisto kontrarevolucionaren, srednjeveški, aristokratski. Kot tak je bil nasproten raznim lažnjivim devizam in tudi 1848. letu. Reakcionaren in roparski je ostal do leta 1914, kakor je bil 1790. in 1848. leta.

Jugoslovansko višje in nižje plemstvo je živelo vedno v slogi s plemskim bratom onkraj Drave. V znak bratske vzajemnosti in v zaščito svojih srednjeveških privilegijev je vzelo naše plemstvo odslej za svojo politiko madjarski pravec mesto latinskega in avstrijskega. Zato je danes vsakomur docela jasno:

¹⁾ V Bosni so prepevali: Za dva za tri dana — eto k nama bana. Enako v ostalih jugoslovanskih deželah.

zakaj se govori v mnogih hišah našega visokega plemstva še dandanes madjarski. Madjarski jezik je bil še nedavno večini jugoslovanskih aristokratov neka sigurnost za očuvanje in utrjenje njihovih gosposkih, srednjeveških privilegijev nad jadnim in tlačnim jugoslovanskim kmetom — tlačanom.

Početek madjarskega nacijonalizma je v bistvu aristokratičen, tedaj v prvi vrsti kontrarevolucionaren. Jugoslovanski nacijonalizem pa se je rodil v čisto plebejskih vrstah »ilircev« kot odsev velikih demokratskih idej francoske revolucije in kot protest proti tujemu gospodstvu, absolutizmu in tlačanstvu. Zato je jugoslovanski nacijonalni pokret pod firmo »ilirizma« že v svojem početku, četudi nejasen, vendar socijalno revolucionaren in demokratičen.¹⁾ Konflikt, do katerega je prišlo 1848. leta med Madjari in Jugoslovani nosi le na strani zadnjih vse znake nacijonalne osvobojevalne vojne. Na madjarski strani nosi on na sebi kontrarevolucionarne znake madjarsko-nemškega plemstva, ki hoče ohraniti svoje srednjeveške privilegije nad jugoslovanskim seljakom.

Ker ne želim, da bi se mi s katere strani očitala pristranost, se bom posluževal v vprašanju označenja jugoslovanske vojne in njene revolucionarnosti vira, ki je brez dvoma prost očitka, da koketira z nacijonalizmom. Znani vodja boljševikov in narodni komisar Zinovjev je zapisal v svoji knjigi: Vojna in kriza socijalizma, doslovno:

»Nacijonalne vojne so one vojne, katere je izzvalo dolgoletno nacijonalno tlačanje s strani tujih držav; to so vojne, ki so sledile vedno burnim pokretom med tlačanimi narodi; to so vojne, naperjene proti fevdalizmu (plemiškemu gospodovanju) in absolutizmu (samodržstvu); to so vojne, ki imajo stvarno nalogo, zadovoljiti vsled gospodarske neobходимosti izzvano potrebo, osnovanja velikih gospodarsko celotnih nacijonalnih držav.

To so v zgodovini napredne vojne, s katerimi si dela pot mladi kapitalizem; to so vojne, v katerih je buržoazija (meščanstvo) igrala napredno (progresivno), često revolucionarno vlogo — različno od imperijalistične epohe vsemogočnega finančnega kapitala, ko je buržoazija postala v vseh deželah reakcionarna; to so vojne, ko se je proletarijat komaj začel razredno organizirati — različno od imperijalistične dobe, ko je proletarijat ostal edini nositelj osvobojevalnega pokreta in ko se vse ne razvija v znamenju borbe med fevdalizmom in buržoazijo, marveč med buržoazijo in proletarijatom«.

Pred vojno leta 1848 med Madjari in Jugoslovani je tlačilo madjarsko in nemško pleinstvo skozi vekove seljake. Vsak, tudi najmanjši seljakov poskus, da se odpravi tlačanstvo, so udušili na povelje carja in plemiča z vso brezobzirnostjo in krutostjo. Narodnemu, demokratskemu ilirskemu prepovedu so delali Madjari največje zapreke. Pomadjarjeno visoko plemstvo in njihovi klečeplazni junkerji (plemiči-seljaki) so mislili po pravici, da bodo ohranili svoje privilegije edino takrat, če zmagajo Madjari. Zato so se ponašali s svojim »madjarstvom« in aristokratizmom proti plebejskemu ilirizmu. Veleizdajniški

¹⁾ V Istri in nekaterih drugih pokrajinah je ta pokret klerikalen. Ker ni bilo posvetne inteligence, so prevzeli narodno vodstvo v roke duhovni. Ti pojavi pa so le na periferiji. Opisati natančno vse detajle v vseh provincah, bi nas zavedlo predaleč. Op. pis.

procesi, justični umori, temnice, težka mučenja, kronanje z razbeljeno krono prvega našega mučenika za socialno osvobojenje — kmečkega kralja Matije Gubca — so bila zadosten zgodovinski eksplozivni material, ki je moral dovesti Jugoslovane do ostrega konflikta, do vojne s starim dušmanom — z madjarskimi in nemškimi veleposestniki. Mesto, da bi se bil Košut zedinil s seljaško demokracijo jugoslovanskega naroda, se je zvezal s kontrarevolucionarnimi »Madjaroni« — s plemstvom in njegovimi privrženci. V zvezi in zmagi madjarstva v madjarski revoluciji vodi on edino boj za zasiguranje svojih srednjeveških privilegijev.

S tem, da se drži Košut teh krogov, vliva olje v ogenj med Jugoslovane. On izjavlja, da ne prizna Hrvatske in da je ne more najti na zemljevidu. Košutov parlament sklene, da se upelje madjarski jezik na Hrvatskem v šole in sicer najprej fakultativno. Kmalu nato razglasi, da je madjarski jezik obvezen v vseh hrvatskih šolah. Pa tudi to mu ne zadošča. Skoro proglasi, da je madjarski jezik zakoniti jezik v vseh hrvatskih šolah in uradih, četudi ne razume nihče v deželi madjarski. Ni bilo torej samo to, kakor je bil napačno poučen Marks, da je branil Košut jugoslovanskim zastopnikom govoriti v materinskem jeziku v budimpeštanskem parlamentu. Ne, — zaeno s pomadjarjenim plemstvom, borečim se za utrditev svojih srednjeveških privilegijev, je hotel Košut udušiti narodni demokratski pokret v svojem najjačjem razmahu. Košut je hotel pomadjariti ves jugoslovanski narod. Madjarizacija pa je značila za Jugoslavijo v onih časih ohranitev srednjeveškega gospodskega prava, značila je popolno uničenje demokratskega, nacionalnega, jugoslovanskega pokreta, ki je vodil borbo za ukinjenje vseh plemiških privilegijev in za demokratsko konstitucijo.

Avstrijska dinastija se je ohranjevala s tem, da je izrabljala revolucionarne pokrete v kontrarevolucionarne svrhe. Kakor je v dneh velike francoske revolucije z delnimi privilegiji seljakom, oslabila plemstvo in očvrstila absolutno carsko oblast svojega absolutnega gospodarja carja, tako je izkoristila na isti način revolucionarne in demokratske težnje jugoslovanskega naroda 1848. leta. Po svojih ljudeh je izkoristila iskrene demokratske in revolucionarne težnje Jugoslovanov za ustvaritev samostojne države v čisto lakajске svrhe. V ta namen je odredil car občo pravico glasovanja za volitve v hrvatski sabor in s cesarskim patentom 1840. leta je osvobodil srbo-hrvatske seljake tlačanstva. Zapeljani jugoslovanski seljak je bil prepričan, da vodi v vojni proti Madjarom boj proti absolutizmu in fevdalizmu. Edina krivda Jugoslovanov je ta, da so pustili, da so izrabljali njihove demokratske in revolucionarne težnje drugi, predvsem pomadjarjeno plemstvo in nemška buržoazija v glavnih mestih in trgih Jugoslavije v čisto kontrarevolucionarne svrhe, v ojačenje prestola Habsburške dinastije. Psihologija jugoslovanskih mas, ki so se 1848. leta borile proti »revolucionarnim« Madjarom, je bila navdahnjena z duhom vseh revolucionarno osvobojevalnih borb. Stoletno nacionalno in socialno tlačjenje s strani madjarske, nemške in italijanske aristokracije jo je rodilo. Prežeta je bila z maščevalnim duhom vseh borb tlačanih narodov. Prežeta je bila z najčistejšim demokratizmom za pridobitev pravic in lastne nacionalne države.

Uničiti je hotela absolutizem in fevdalizem nemške, madjarske in domače potujčene aristokracije. Ta vojna je bila napredna, kakor sta bili napredni vojni za ujedinjenje Italije in Nemčije, da je ne bi bili izrabili v korist kontrarevolucije in ojačenja habsburškega prestola; in to ravno nositelji nemške kulture v naših krajih t. j. plemstvo in buržoazija, ki je bila večinoma nemškega pokolenja. Vsled tega ni uspela 1848. leta naša nacionalna osvobodilna vojna. Še več, z reakcionarnim zaviranjem gospodarskega napredka Jugoslovanov s strani Avstro-Ogrske, s podpiranjem plemstva in umetnim vzdrževanjem srednjeveškega proizvodnje v naših krajih, se je zavlekla rešitev našega vprašanja za več kot 60 let. »Zasluga« dunajske kamarile je, da smo se našli v tej svetovni vojni, polni imperijalizma in povsem socialnih vprašanj, s še vedno nerešenim evropskim vprašanjem iz 50 let prošlega stoletja — z vprašanjem o našem narodnem osvobojenju.

Vsled tega je popolnoma napačno, govoriti o revolucionarnosti Madjarov in Nemcev in o splošni kontrarevolucionarnosti avstrijskih Slovanov 1848. leta. Ravnotako je pogrešna tudi trditev, da je nemška in madjarska buržoazija vršila kedaj v naših krajih revolucionarno misijo. Bili so pri nas od nekdaj gospodujoči stan — plemstvo in buržoazija. To znači: kontrarevolucionarni po krvi in po interesu. In če se more kedaj komu očitati kontrarevolucionarnost, tedaj smemo Jugoslovani očitati to nemški, madjarski in italijanski aristokraciji in buržoaziji, kot zgodovinski nositeljici kontrarevolucije. Ta njihova kontrarevolucionarnost se je jasno pokazala v prošli svetovni vojni, ko je nemška buržoazija v Avstriji odkrito zahtevala absolutistično vladno po § 14, pri tem so jo podpirali madjarski fevdalci in reakcionarci — taka pa je bila tudi 1848. leta.

»Revolucionarnost« Madjarov 1848. leta je navdušila Marksa — čeprav je podpiral Košut zaeno s svojim »revolucionarnim« parlamentom, ki se je boril za svobodo Madjarov, avstrijsko reakcionarno kamarilo v dušenju italijanskega, v resnici svobodomiselnega in demokratskega pokreta za narodno osvobojenje. Marks slavi »revolucionarnost« Nemcev, onih Nemcev, ki so se z navdušenjem borili proti osvobojenju Italije, zaeno pa zahtevali sami ujedinjenje nemškega naroda. Revolucionarno licemerstvo dobrih političnih puzerjev moremo nazvati danes revolucionarnost nekaterih vodčih elementov madjarske in nemške revolucije 1848. leta proti nam Jugoslovanom. Taki »revolucionarnosti« Marks ne nasprotuje.

Merjenja revolucionarnosti z dvojn timerilom za nas in druge ne moremo smatrati kot rezultat Marksovega šovinizma. Dokazati se more, a ne mora. Predvsem piše o nas vsled nepoznanja. To znači, da se Marks v poznanju jugoslovanskega vprašanja ni veliko razlikoval od nemškega žurnalista. Govori in piše o jugoslovanskem narodu, da je kontrarevolucionaren, pri tem pa navaja za narode odnosno plemena Šokavce, Pandure, Ogulince in Dalmatince! Da bi našel še jugoslovansko nacija Serežanov, žandarjev in policajev, bi mu čestitali na velikem poznanju jugoslovanskega vprašanja. Absolutnemu nepoznavanju historije in življenja Jugoslovanov se je pridružila še psihoza, ki je takrat vladala v Evropi. Zahteva po brezpogojni revoluciji. Mlad je še

artist revolucije in kakor zahtevajo veliki umetniki umetnost zaradi umetnosti same, tako proglašajo veliki revolucionarji revolucijo zaradi revolucije. Marks piše:

»Smo revolucionarji in si prilaščamo posledice revolucije, ali pa nas zgrabi roka kontrarevolucije.

V onih časih je bil Marks za revolucijo zaradi revolucije same, ker je bil indiferenten napram posledicam revolucije. Tedaj je razumljiva, četudi zgodovinsko ni upravičena delitev narodov v revolucionarne in kontrarevolucionarne. Vsi, ki se bavimo s socializmom, vemo, da nismo za revolucijo ravno zaradi revolucije same brez ozira na posledice, marveč smo za revolucijo ravno z ozirom na posledice, t. j. da zmaga klic, ki vodi revolucijo.

V buržoaznem družabnem redu vodi politiko razred, ki gospoduje s sredstvi produkcije. Ako prerokuje Marks, da bi vodila politiko v osvobojeni avstrijski Jugoslaviji italijanska buržoazija Trsta, Reke in Zadra, in nemška buržoazija Zagreba, Ljubljane, Karlovca itd., tedaj bi bil moral tem laglje priti do zaključka, da so mogli voditi v nesvobodni avstrijski Jugoslaviji 1848. leta pod nemško vladno nemški in italijanski buržuji še bolj komodno in lažjo nemško kontrarevolucionarno politiko, ki so jo v resnici tudi vodili. Hrvatsko plemstvo, ki ne zna hrvatski, marveč govori večinoma nemški, madjarski in današnja buržoazija, ki je večinoma tujega pokoljenja — to so elementi, ki so stali 1848. leta na čelu avstrijske Jugoslavije. Ti elementi so gonili neuko in nerazumno jugoslovansko maso v kontrarevolucionarne klavnice. Ako so se vrgle te mase s pogumom na Italijane in Madjare, je umljivo. Hrvati so bili koloni italijanskega vladinstva v Dalmaciji in Istri, kakor tudi kmetje-tlačani razni madjarski gospodi, ki so do 1848. leta kot predstavniki Italijanov in Madjarov z batinami in roboto vžgali v ljudeh vse drugo, kot pa ljubezen. Revolucionarni nagon jugoslovanskih mas so izrabljali nemški reakcionarci ne v revolucionarne, pač pa v kontrarevolucionarne svrhe. I to je praktičen dokaz, da ni začeti revolucije brez vsakršnega računa, brezpogojno, če nisi preje dognal, kake posledice bo imel revolucionarni akt. Jugoslovani so videli le svoje prilike, v svet niso gledali, zato je končal njihov revolucionarni akt borbe proti fevdalizmu kot kontrarevolucija.

Čudna je dalje argumentacija, ko negira Marks možnost samostojnega razvoja vsem Slovanom, izvemši Poljake, Ruse in Slovane v Turčiji. Marks trdi predvsem za nas bivše avstrijske Jugoslovane, da nimamo za to zemljepisnih, političnih in industrijskih predpogojev. Težko je uganiti, v čem so bili zemljepisni, politični in industrijski pogoji Bolgarov, Črnogorcev boljši, da so bili ti po Marksu v svoji neciviliziranosti sposobnejši za samostojno življenje, kot civilizirani in napredni avstrijski Slovani n. pr. Čehi? To argumentacijo je tudi z vidika večne svetovne revolucije sila težko razumeti.

Iz vsega tega izhaja jasno eno — to je, da je po učitelju in ustanovitelju prve Internacionale trpela škoda takoj v početku — vse v namenu, da se koristi revoluciji — Internacionala in ž njo temeljno socialistično načelo enakosti in bratstva vseh narodov. Marks, sin velike nacije se ni mogel uživeti v položaj člana tlačenege naroda; sin gospodujoče nacije ni mogel razumeti nacionalnega vprašanja v onem pravcu, kot ga razumevajo socialisti tlačeni

narodov. Vsled tega govori on tako o malih narodih, ker je član velike ribe, ki je požirala in še vedno požira majhne. Ta napaka, storjena v prvem početku reševanja problemov tlačanih narodov, je povzročila v zgodovini in življenju socializma prve, druge in tretje Internacionale doslej mnogo zla — a povzročila bo še več, če bo obveljal še vnaprej ta pravec. Po teoriji, da je treba prepustiti kolesom zgodovine majhne, slabe in tlačene narode, kot smo bili Jugoslovani, da jih pogazijo veliki, bi bil socializem samo luksuz za velike in — gospodujoče narode. Toda temu ni tako; saj je to nemožno izvesti — kajti tlačeni narodi tvorijo danes veliko večino, a gospodujoči — manjšino.

Umevno je, da izrabljajo to pisanje Marksa v naših šovinističnih krogih v agitacijo proti socializmu in opisujejo Marksa kot navadnega nemškega šovinista.

Res je, da nas je Marks napačno sodil. In, ker vemo, da ni nezmotljivih ljudi, to zmoto tudi priznamo. Te zmote pa ni napravil zaradi tega, ker nas je smatral za nevarne nemškemu nacionalizmu, marveč zato, ker nas je smatral za nevarne — revoluciji. To pa je povsem drugo.

Razpršiti zmoto o Marksu, kot nemškem šovinstu v jugoslovanskem vprašanju na eni strani, razpršiti zmoto, da je jugoslovanski narod po prirodi kontrarevolucionaren na drugi strani — to je namen članka.

Hočemo in zahtevamo — resnico.

In nič več.

C. Nikolsky:

Ruska sovjetska republika.

Dve leti sta pretekli od dneva, ko je ruski proletarijat iztrgal oblast iz rok imperijalistične buržoazije: leti krvavih bojev v dosego pravice življenja in ustvarjanja nove države, ki bo v svojem razvoju značila odpravo vsake države, vsakega nasilja človeka nad človekom in končno zmago polne prostosti posameznika.

Naloga ruskega proletarijata ni bila lahka. Upoštevajoč moč države po razdirajoči vojni, ki je uničila deželo, si proletarijat ni delal nobenih iluzij glede notranjih in zunanjih težkoč boja, ki ga je pričel. Ruski proletarci so vedeli, da more biti končna zmaga, popoln triumf dela le posledica neizogibne svetovne revolucije. In v tem svojem upanju niso ostali v pričakovanju Mesije, ampak so kljubovali vsem nevarnostim, ostali so do danes na mestu, držeč visoko rdečo zastavo socializma, bakljo nove civilizacije.

Za sodobno človeštvo je težko trditi z največjo točnostjo, katere neštnevilne posledice je imela proletarska revolucija v svetovnem gospodarstvu in politiki. Eno dejstvo ostane, ki ga ni možno zanikati: upostavitve socialističnega sistema v Rusiji je zadala svetovnemu imperijalizmu težek socialni udarec, do danes se mu ni posrečilo, da bi ozdravil položaj, ki ga je ustvarila vojna in revolucija. Tudi nemško-avstrijsko revolucijo je pospešila ruska revolucija.

Ni bil antantni imperijalizem, ki je premagal nemškega; poraz centralnih držav je posledica ruske revolucije, dejstvo, ki ga danes tudi buržoazija ne

more več zanikati. To razvidimo iz govora poslanca Margaina, zmernega republikanca, ki ga je imel v francoski zbornici dne 28. avgusta 1919. Duševno stanje nemških vojakov na zapadnem bojišču so razkrojile enote, ki so prihajale z ruskega bojišča, kjer se je vršilo sistematično bratenje med vojaki.

Zmagujoči imperijalizem ni zaman ustvaril pasu iz železa in ognja okoli socialistične Rusije; gre pač sedaj za obstoj buržoaznega režima samega. Dejstvo obstoja socialistične države, v deželi, kakoršna je Rusija, je samo na sebi velika nevarnost za svetovno buržoazijo, ker dokazuje proti vsem zofizmom odpadnikov socialističnih načel in ciljev, da, če lahko obstoja novo stanje v Rusiji med neštevilnimi in neverjetnimi težkočami, je tem lažje možna diktatura proletarijata v Evropi, v deželah, ki so v gospodarskem in socialnem oziru mnogo bolj razvite, kakor Rusija.

Dežela je bila uničena.

Ruski proletarijat je prevzel oblast v svoje roke, ko je carizem, vojna in topa nezmožnost buržoazno-socialistične koalicije privedla deželo na rob propada in kaosa. Že v drugem letu vojne je primanjkovalo ruski industriji nad 900 milijonov pudov¹⁾ premoga, ker so Dombrov zasedli Nemci in ker je primanjkovalo na uvozu¹⁾ iz inozemstva za 486 milijonov pudov. Če se še upošteva, da je v istem letu 1915 bila produkcija največjega premogovnega centra Rusije za 58 milijonov pudov manjša, dobimo dovolj jasen pojem o situaciji v drugem letu vojne. Čim dalje je trajala vojna, tembolj je industriji primanjkovalo kuriva. Donecki revir je produciral

1915. leta	1626 milijonov pudov
1916. „	1373 „ „
1917. „	1139 „ „

Tako je bilo v premogovnikih, tako v vseh panogah ruskega gospodarstva. V železarnah in jeklarnah se je produkcija leta 1915 zmanjšala od 21,741.000 pudov na 15,507.000 (24%), v industriji za poljedelske stroje pa se je produkcija leta 1915 z letom 1913 celo znižala za 75%. — Ni treba še posebej omenjati obupnega stanja transporta, ki je bil eden glavnih vzrokov vojaškega poraza carizma.

Prehranjevalne težkoče in druginja so se pričele v drugem vojnem letu. Zadostuje, če pomislimo, da je bilo mobiliziranih nad 12 milijonov najboljših državljanov; razumljivo je, da so bile vsled tega razne industrijske stroke oropane delavstva in da je poljedelstvo utrpelo težko škodo. Pomanjkanje poljedelskih delavcev v letu 1915 je bilo dvakrat večje kot v letu 1913 in za 50% večje kot leta 1914. Uvoz poljedelskih strojev je leta 1915 skoro prenehal.

Da dobimo pojem o položaju, v katerem se je nahajala država po vojni, je treba upoštevati, da so v prvi polovici leta 1916 predelale petrograjske tovarne 2,432.000 pudov kovin, izmed teh 2,121.000 pudov v vojne svrhe in le 311.000 za izdelke notranjega trga. Od vsakih 100 pudov materiala v

¹⁾ 1 pud je približno 20 kg

petrograjskih tovarnah je bilo določenih 80—82 pudov za vojno in ostalih 18—20 pudov za porabo prebivalstva.

Ali je potem čudno, če se je nahajala Rusija, ki je bila že blokirana za časa vojne, v težkem položaju? Če bi ne bilo gospodarstvo v deželi uničeno vsled vojne, revolucija ne bi mogla izbruhniti.

Vojna je preobrnila socialni organizem Rusije prej kot drugih dežel ravno vsled tega, ker je bila Rusija v gospodarsko kapitalističnem pogledu mlajša in manj razvita dežela. Ruska buržoazija je prekasno spoznala, da nosi carizem v pogubo njeno vojno. Carizem je preganjal na eni strani liberalno buržoazijo, na drugi strani pa delavsko ljudstvo; moral je podleči in potegnil je sabo tudi šibko, neplodovito in brezmočno rusko buržoazijo.

Revolucija meseca novembra je bila to, kar je mnogo let pred revolucijo leta 1905, predvideval Plechanow, t. j.: »ruska revolucija bo proletarska, ali je sploh ne bo«.

Perijoda ruskega življenja je bila od izbruha revolucije do novembra, nepretrgan politični in gospodarski boj med delom in kapitalom. Dan po revoluciji so pričeli ruski kapitalisti odpuščati delavce in zapirati tovarne iz sto različnih vzrokov. Delavska kontrola je bila v Rusiji spontano gibanje delavskih mas, da rešijo in ohranijo industrijo in narodno gospodarstvo pred zanemarjenostjo in pred umetnim zapuščanjem produkcije s strani kapitalistov. Od 1. marca do 1. avgusta 1917 je bilo zatvorjenih v Rusiji nad 600 tovarn in podjetij z več kot stotisoč delavci.

Zveza med podjetniki in fabrikanti je pripravljala splošen odpust delavcev po celi Rusiji kot sredstvo, da se bojuje proti zahtevam delavske mase in da jo prisili, da opusti vsako misel na proletarsko revolucijo. In prava, znanstvena zgodovina bo morala pribiti dejstvo, da so bile delavske mase, da je bil ruski proletarijat, ki je rešil Rusijo divjega kaosa in nereda, ki ga je ustvarila krvava, egoistična politika buržoazije.

Ko si je ruski proletarijat nadel težko breme oblasti, je bila ruska industrija oropana doneške pokrajine, največjega premogovnega revirja, ki so ga zasedli Nemci. Čeho-slovaška protirevolucija, ki jo je organizirala antanta, je preobrnila cel načrt, ki ga je pripravil Vrhovni svet za narodno gospodarstvo glede prenosa ruske industrije v bližino sirovin in tekočega goriva iz Baknja. Pustolovščina Kolčaka v Sibiriji je oropala mlado sovjetsko republiko premogovne kotline Kucneck v zapadni Sibiriji in kovinskih rudnikov v Uralu.

Ko so Angleži zasedli Baku, je bila Rusija oropana za skoro 600 milijonov pudov nafte. Tako je preostal sovjetski republiko le premogovni revir Moskve, ki je dal 1915. leta 27 milijonov pudov premoga.

Istočasno so bili ravno tako razdeljeni plavži:

Na Poljskem: 10 plavžev, vsak s produkcijo 2395 pudov; na jugu: 45 plavžev, vsak s produkcijo 3723 pudov; v Uralu: 62 plavžev, vsak s produkcijo 810 pudov in v okraju Moskve: 13 plavžev, vsak s produkcijo 544 pudov. Le poslednji so bili v posesti republike. Tekstilna industrija je bila brez potrebnih sirovin iz Turkeстана.

Vsled tega je bilo za ruski proletarijat neobhodno potrebno, da je ob prevzemu oblasti v svoje roke, takoj pričel zbirati za vsako ceno, vse potrebne tvarine, da jih ohrani pred uničenjem in da je mogel z njimi hraniti industrijo republike, čim najboljše možno, t. j. do popolne zmage nad notranjim in zunanjim sovražnikom.

Če pomislimo na orjaško borbo proti celemu svetu sovražnikov, proti katerim se je morala boriti mlada socialistična država; če pomislimo, da je bilo treba znova pričeti vojno politiko in gospodarstvo, ko je bila že enkrat demobilizirana vojna industrija za mirovno delo, demobilizirana armada, da omogoči delavcu in poljedelcu povrnitev na delo, potem pač nihče nima pravice in nihče ne sme zahtevati, da bi tako mladi proletarijat, kot je ruski, brez pomoči in zapuščen od vseh proletarcev, mogel več storiti kot je napravil on za zmago človeštva in socializma.

Poljedelstvo.

Ruska sovjetska republika je hotela, da izkoristi oddih, ki ga ji je dal relativni-brest-litovski mir, v prvi vrsti pomagati ruskemu poljedelstvu, ki ga je opustošila vojna. Pričeli so preurejevati vojno industrijo za produkcijo poljedelskih strojev in vsega družega, kar potrebuje poljedelec.

Da dobimo pojem o položaju, v katerem se je nahajalo rusko poljedelstvo ob začetku revolucije, zadostuje, da upoštevamo sledeče številke o uvozu poljedelskih strojev leta 1914 in leta 1915 (drugo leto vojne):

	1914	1915
1. Navadni poljedelski stroji . . . rublov	13,500.000	— 196.000
2. Poljedelski motorni stroji . . . „	2,260.000	— 12.000
3. Popolni poljedelski stroji . . . „	14,332.000	— 166.000

Ves poljedelski material je bilo treba prenoviti, deloma s sredstvi narodne, deloma pa s sredstvi zunanje industrije. Zadnje je bilo le toliko časa možno, dokler so Švica in skandinavske dežele lahko svobodno pošiljale izdelke svojih tovarn v zameno za ruske sirovine, ki jih je nabrala sovjetska republika.

Po prvih dveh mesecih novembrske revolucije, ki sta bila z vidika industrijske produkcije najtežavnejša, so se pokazali že sledeči uspehi:

Leta 1918 je bilo izkoriščenih 105.000 pudov kovin za vojsko in 2,077.000 pudov za mirovne izdelke. Od vsakih 100 pudov goriva: 10 za vojsko in 90 za mirovna dela i. t. d.

Število delavcev v petrograjskih tovarnah je bilo l. 1918 razdeljeno tako:	
26·4%	v tovarnah za izdelovanje in popravo pohištv,
22·0%	„ „ „ poljedelske stroje in druge poljedelske potrebščine,
19·0%	„ „ „ izdelovanje parobrodov,
8·6%	„ „ „ „ motorjev,
5·0%	„ „ „ „ avtomobilov,
7·5%	„ „ „ „ hišnih potrebščin itd.

Tako je pričela mlada socialistična republika svoje življenje v celi Rusiji. To so bili prvi gospodarski koraki nove revolucije.

V resnici pomilovanja vreden utis napravijo vsi tisti, ki si v svojem nezaupanju ali nepoznavanju ruske gospodarsko-socialne zgodovine prerešetavajo napake ruskih sodrugov, ki jih napravijo pri svojih poizkusih za ustvaritev socialistične države, dolžeč jih, da niso dovolj marksistični.

Kdor si bo hotel napraviti objektiven, čist in znanstveni pregled o delovanju sovjetske republike, bo moral priznati, da so ruski sodrugi s stališča pravega in nepotvorjenega marksizma, izpolnili svojo dolžnost z ozirom na rusko gospodarstvo, napram sebi in svetovnemu proletarijatu.

Napake so neizogibne, ker noben velikih učiteljev socializma in komunizma, ki so predvidevali konec kapitalizma, ni mogel označiti in učiti proletarijata, kako je ustvariti socialistično državo. Če so vse dežele s stališča kapitalističnega stremjenja enake, vendar niso oblike kapitalističnega gospodarstva in narodnega kapitala enake; vsled tega bo pač napravil proletarijat vsake dežele na stotine napak, predno bo znal voditi stroj socialistične države. Gotovo je, da kdor ne dela, ne greši. Razume se lahko popolnoma, zakaj italijanski Fabijci, kakor n. pr. Turati, ne pridejo do pravične in realne ocene ruskega pojava. Spoznati ga, bi pomenilo spoznati zrelost svetovnega proletarijata ob prevzemu zapuščine buržoazije, kar bi se po njihovem mnenju moralo zgoditi le tedaj, ko »bodo vse suhe krave požrle malo število debelih krav«, ne da bi imele pri tem kakšne trebušne težkoče.

Treba, da pustimo ob strani te sanjače in utopiste reformizma, da čakajo oni lepi dan. Svetovni proletarijat bo storil prav, da proučuje kar najtemeljitejše, kako je bila možna novemberska revolucija, da more izkoristiti vse uspehe in neuspehe ruskih sodrugov.¹⁾ (Dalje prihodnjič.)

Jean Jaurès:

Razredni boj.

Po mojem mnenju sestoji Marxov nauk o razrednem boju iz treh temeljnih misli. Predvsem vsebuje ugotovitev dejstva, da deli kapitalistični sistem, zasebna lastnina na produkcijskih sredstvih ljudi v dve kategoriji, da cepi interese v dve obsežni skupini, ki si nujno stojita v najsilnejšem nasprotstvu. Na eni strani so oni, ki imajo produkcijska sredstva in ki morejo radi tega drugi človeški kategoriji predpisovati zakone: na drugi strani pa so oni, ki imajo samo delavno silo, katero morejo uporabljati samo s pomočjo produkcijskih sredstev, ki so v posesti kapitalističnega razreda in so le njemu na razpolago. Med tema dvema razredoma, med tema dvema interesnima skupinama vlada neprestani boj. Mezdni delavci hočejo povišati svoje mezde, kapitalisti pa hočejo ohraniti nizke mezde. Mezdni delavci hočejo ohraniti svojo svobodo, kapitalisti jih hočejo držati v odvisnosti. To je prvi element razrednega boja. Stanje, ki ga ustvarja in določa, je sistem kapitalistične blagovne produkcije, sistem zasebne lastnine. In ker gre za delavna sredstva, torej za sredstva potrebna za življenje, zato gre za nekaj, kar je za ljudi bistveno in

¹⁾ Italijanska revija „Communismo“, Anno I. W. 4.

temeljno, gre za vsakdanje življenje. Torej ne more biti konflikt, ki nastane iz delitve družbe v posedujoče in neposedujoče, samo površen; ta konflikt sega marveč do temelja družbe, do virov življenja.

Za nastanek razrednega boja pa ne zadostuje nasprotje med interesi. Če delavci ne bi pojмили možnosti druge družbe, če ne bi pri vsej zavesti svoje odvisnosti in svoje bede uvideli možnosti nove in pravičnejše družbe; če bi verovali v večno potrebo kapitalističnega sistema, potem bi se mu polagoma podvrgli in bi se odrekli odstranitvi tega nepravičnega sistema. Da, ta naloga bi se jim zdela nemožna.

Da se more torej razviti razredni boj in da se more organizirati proletarijat v boju proti kapitalizmu, ne zadostuje interesno nasprotstvo med kapitalisti in meznimi delavci; poleg tega je še potrebno, da proletarci na temelju zakonov zgodovinskega razvoja pričakujejo nov družbeni red, v katerem izgubi lastnina značaj monopola in dobi onega skupnosti, da se udeleže združeni producenti vodstva in sadu dela.

Drugi element razrednega boja ima torej za pogoj, da si prideta obe nasprotujoči si interesni skupini do zavesti, da sta, če smem tako reči, dva različna in medsebojno se bojujoča družbena sistema: en sistem zastopa sedanjost meščansko zasebno lastnino, ki je zapisana v zakoniku; drugi pa zastopa skupno lastnino, ki je zapisana v glavah delavcev.

Končno je za razvoj razrednega boja potreben še tretji element. Če bi proletarijat pričakoval, da bo njegova osvoboditev, to se pravi: če bi izvršila pretvoritev meščanske družbe v socialistično kaka nevtralna, samovoljna, nad vsemi interesnimi nasprotstvi viseča sila, potem bi obrambe svojih interesov ne vzel v lastne roke. To trde danes nekateri krščanski socialci, ki pač spoznavajo razkol in interesno nasprotstvo današnje družbe, pa pravijo ljudstvu: »Ne dvignite se proti obstoječemu redu, ne organizirajte se, dobrotljiva nebeška moč, moč cerkve bo brez vašega sodelovanja upostavila bratsko pravičnost. Če bi delavci to verjeli, če bi se prepustili vodstvu te moči, potem bi kljub interesnemu nasprotstvu in kljub socializmu ne bilo razrednega boja. Ravno tako ne bi bilo razrednega boja, če bi proletarijat pričakoval, da prevzamejo kapitalisti sami ulogo osvoboditeljev, da se vsled npravne povzdige odrečejo svojim predpravicam. Mi vemo, da so prevladovali taki nazori v perijodi, ki sta jo imenovala Marx in Engels »utopično«.

Robert Owen, veliki angleški komunist, se je v nekem oklicu obrnil na kongres »Svete alijanse« v Aachenu (1818), da ga prepriča o potrebi komunizma. Charles Fourier, naš veliki Fourier, je dnevno pričakoval ure, ko pride mecen, ki mu prinese potrebna sredstva za ustanovitev prve občine. Upal je, da bo prvi vzgled te občine potegnil za sabo polagoma širše kroge harmonije in da bo vodil k osvoboditvi in osrečitvi vsega človeštva. Pozneje je prišel Louis Blanc, ki je s svojega stališča mislil, da prevzame buržoazija osvoboditev proletarijata pod pogojem, da se pusti voditi po idejah iz leta 1793. Koncem svojega dela »Zgodovina desetih let« je povabil buržoazijo, da prevzame vodstvo proletarijata.

Dokler torej čaka proletarijat na nebeško in buržoazno vodstvo in osvoboditev, dokler ne smatra svoje osvoboditve kot delo svojih lastnih sil, marveč kot delo drugih faktorjev, toliko časa ni razrednega boja. Razredni boj (v Franciji) je prišel v onem trenutku, ko se je proletarijat v junijskih dneh (1848) iz izkušnje naučil, da nosi edino v svoji moči in v svoji organizaciji upanje osvoboditve.

Rezimirajmo: Razredni boj zahteva prvič, da obstoja družba, ki je razklana v dva velika nasprotujoča si razreda v posedujoče in neposedujoče. Drugič, da si postane proletarijat svest prihajajočega družabnega reda; tretjič, da se proletarijat preveri o tem, da se lahko sam osvobodi.

Pregled.

SOCIJALNA POLITIKA.

Nove oblike delavskih mezd. Gospodarska revolucija, ki gre danes skozi svet, maje temelje kapitalistični družbi. Nastajajo prehodne oblike socialnega življenja, ki skušajo vsaj deloma odvrniti pretečo krizo. Nestalnost denarnega trga in spreminjanje cen živil in drugih življenskih potrebščin ustvarjajo tudi nove oblike delavskih mezd. Delavski zaslužek naj se spreminja zaeno s cenami potrebščin in se jim po možnosti prilagodi. Ako pa imamo brzino tega razvoja pred očmi, uvidimo že, kake težkoče nastanejo s tem dejstvom za industrijo, ki zgubi tako trdni temelj za svojo trgovsko kalkulacijo. Še večje ovire pa nastanejo pri onih podjetjih, ki morajo večkrat prenehati z delom vsled pomanjkanja surovin. Treba je delati s krediti, ki postanejo lahko nevarni podjetju. Delavske pogodbe se sklepajo za kratko dobo 3—4 mesecev; po preteku tega časa pa je potrebna temeljita revizija, ki spravi delavske mezde zopet v sklad z gospodarskim trgom v tem trenutku. Delavski zaslužek je v primeri s predvojnimi časom tako nezadosten, da nezadostuje, da bi se ž njim preživljala delavčeva družina. Vpeljane so zato draginjske družinske doklade, ki so podjetništvu skrajno neljube. Trdijo namreč, da so nekaj popolnoma neproduktivnega. Ne bomo odgovarjali temu očitku z narodno-gospodarskimi razlogi, pripomnimo le, da bi bila brez teh doklad socialna kriza neizogibna. Položaj delavstva komplicira v izdatni meri tudi splošna stanovanjska kriza, ter slaba preskrba z oblekami in obutvijo. V tem oziru

so razne komisije n. pr. v revirjih trboveljske premogokopne družbe dognale naravnost škandalozne razmere. Tu se nakopičeni grehi desetletij: veliko polje je to, posejano z mrtvaškimi domovi za ljudske mase.... Nadaljna komplikacija mezd nastane s tem, da se daje delavstvu zaslužek deloma v živilih, bodisi v ljudskih kuhinjah, ali pa potem konzumnih organizacij. Delavstvu je s tem vsaj deloma odvzeta skrb, da si išče potrebščine samo, podjetništvu pa je dana trdnejša podlaga računski kalkulaciji... Toda vsa ta obrambna sredstva ne zadrže bližajoče se gospodarske in socialne krize. Šl.

Prostitucija in zakonodaja. Koncem februarja t. l. je pruski deželni zbor sklenil odpravo reglementacije prostitutk. Bistvo reglementacije obstoja v tem, da vpiše policija gotovo število žensk-prostitutk v svoje liste, ustvari nad njimi strogo kontrolo in jim ukazuje obvezno zdravniško oskrbo. S tem je tem nesrečnicam onemogočen za vedno povratek v meščansko družbo. Večina prostitutk se je vsled tega odtegnila državni kontroli, kar niso mogle spremeniti vse določbe kazenskega zakona. Ta reglementacija je obstojala v Prusiji od l. 1794. dalje.

Nevezdržnost tega uničujočega moralčnega jarma je bila vedno očitnejša. Vojna je prostitucijo in s tem spolne bolezni zelo razširila, kar je precej umevno, ako pomislimo, da so bili milijoni mož odtrgani od svojih žena in da so bili skozi leta navezani na spolno občevanje samo s prostitutkami, ki so se zbirale v zaledju armad. Stari sistem reglementacije je s tem popolnoma odpovedal. Novi pruski zakon odpravlja reglemen-

tacijo. Na njeno mesto stopi ustanovitev oskrbovalnih uradov in posvetovalnic, kakor tudi dolžnost zdravniške oskrbe za vse spolno bolne brez razločka, dolžnost naznanila, ne da bi se imenovalo ime posebnemu zdravstvenemu uradu, ki je obvezan varovati strogo tajnost, pravica do brezplačne oskrbe, dalje vrsta kazenskih določb, da se zabrani prenašanje spolnih bolezni na druge. Osnovna misel zakona je ta, da ni nečasten, kdor je spolno bolan, toda vseeno tvori on nevarnost za splošnost. Zato je prisiljen, da se podvrže oskrbi, ki odstrani to nevarnost po možnosti. Njegova prosta volja glede izbire zdravnika naj bi se kolikor možno ne omejevala in dana naj bi mu bila tudi vsa garancija, da se ne bi zvedelo njegovo ime v javnosti. Ta metoda se je že v nekaterih državah zelo dobro obnesla, ker se bolniki ne odtegujejo zdravniški oskrbi.

Dolžnost oskrbe in naznanila, ne da bi se imenovalo ime, obstoja za vse brez razlike. S tem so odpravljene onečašujoče osti prejšnjega sistema napram prostitutkam. Na vsak način bodo potrebovale osebe, ki se udajajo prostituciji obrtoma, potrdila o zdravstvenem stanju: toda to nima s starim sistemom policijske kontrole nič skupnega.

Stari sistem je pustil iz vidika vse razširjevalce spolnih bolezni razven prostitutk. Spolno bolan mož je mogel neovirano inficirati celo vrsto zdravih žen. Nove določbe ne kaznujejo, ker je dotičnik inficiran, one kaznujejo spolno občevanje bolnih kot tako. Novi zakon ni samo bolj človeški, temveč bo imel tudi več praktičnega uspeha v boju proti spolnim boleznim. **ŠI.**

DELAVSKO GIBANJE.

Socijalni boji v angleškem imperiju. Socijalni boji danes ne pretresajo samo Anglijo samo, marveč tudi njene kolonije. Sredi januarja, začetkom marca je izbruhnil obsežen štrajk v indijskih bombaževih tvornicah. V Bombaju je takrat mirovalo 86 tvornic, štrajkalo je skozi tri tedne 125.000 neorganiziranih delavcev, ki so prirejali demonstracije po mestu, ki se jih je udeleževalo do 30.000 ljudi. Boj se je pričel radi zvišanja mezd, vendar je kmalu dobil revolucionaren značaj. Zagovorniki avtonomije Indije so ga izrabili v propagandne svrhe. Avstralija in Južna Afrika sta mnogo trpeli vsled španske

bolezni, ki je razsajala zlasti v Afriki, kjer je tekom dveh mesecev umrlo 11.736 Evropejcev in 127.700 črncev. Ti pojavi so povzročili veliko razburjenje ljudskih mas. V Afriki so se branili črnici iti na delo v rudnikih, stavbinski delavci so zahtevali 44 urni delavni teden, rudarji pa so zahtevali 5 dnevni delavni teden. V Avstraliji so se pričele širiti ideje boljše vizma in delavskih svetov. V Kanadi je vsled demobilizacije silno naraslo število nezaposlencev. V Angliji se vrste neprestani štrajki. Delavsko gibanje obvlada predvsem takozvana tripelalijansa rudarjev, železničarjev in transportnih delavcev.

Vsled hitre demobilizacije je nastopila tudi v Angliji velika nezaposlenost zlasti med delavkami, ki so se morale umakniti moškim. Dne 7. februarja l. 1919. je bilo 734.090 nezaposlencev, ki so dobivali podporo. Ta podpora je stala Anglijo tedensko 20 milijonov zlatih mark. Poleg tega vlada v Angliji in na Irskem veliko pomanjkanje stanovanj. Že oktobra 1918. je manjkalo 300 — 400.000 stanovanj.

Velika sprememba je nastala v Angliji v delavskih organizacijah. Pred vojno so obvladovale delavstvo strokovne organizacije, znane pod Trades Unions, ki so bile organizirane po strokah. Težišče dela teh organizacij je bilo v tem, da so sklepale kolektivne pogodbe s podjetniki. Med vojno, zlasti pa po vojni so stopile te organizacije v ozadje, med delavstvom so izgubile ono moč ki so jo imele prej. Delavstvo se je oprijelo nove oblike organizacije, ki temelji na posameznem obratu, stvorilo si je delavske svete, ki so stopili v neko nasprotje s stari strokovnimi organizacijami, s katerimi so prišli že opetovano v nasprotje. Značilno je dejstvo, da so si obratni sveti pridobili vedno več upliva, dočim pada ugled voditeljev strokovnih organizacij in disciplina med člani strokovnih organizacij.

Delavstvo se bori za nove oblike organizacij t. j. za enotno organizacijo, Nemci jo imenujejo »Einheitsorganisation«.

POLJEDELSTVO.

Agrarne razmere v Italiji. V Italiji prevladuje veleposestvo. Mala kmetska posest je nekoliko razširjena v Liguriji, v okolicah Napolja, v Alpah in Abruzzih. V Liguriji in v okolici Napolja prehaja mala posest

celo v parcelarno posest (vrtnarstvo), v Alpah so dobe še prave kmetije z razvito živinorejo, v Abruzzih pa je mala posest nastala tako, da so se poprjé neobljudena ozemlja pripravila za kulturo.

V italijanskem veleposestvu obstoje danes zelo raznolike gospodarske in pravne razmere; v njih najdemo sledové starih feudalnih vezi, pa tudi vpliv modernega kapitalističnega razvoja.

Izmed zemljiškopravnih sistemov, ki so se razvili tekóm časa pod vplivom zgodovine, podnebja in ljudskega značaja, so najznačilnejši sledeči:

1. *Latifondo*. Veleposestnik vodi gospodarstvo v lastni režiji, obdeluje zemljo po dninarjih (*salariato*), ki jim plačuje mezdo. — Nekaj kmetiških delavcev, (takozvani *massari*) stanuje stalno na veleposestvu in opravlja zlasti tudi zimska dela. — Večinoma pa so sezonski delavci, ki prihajajo na delo le ob setvi in žetvi. — *Latifondo* prevladuje v južni Italiji in na Siciliji. Obdelovanje je vobče ekstenzivno in daje zemlja rizek donos.

2. *Zapperia*. Kmetiški delavec je mezdni delavec, kakor pri latifundiju, vrhu tega pa dobiva delež od vse žetve. Ta sistem je znan v Lombardiji.

3. *Schiavanderia* je podobna *zapperiji* z razliko, da dobiva delavec delež samo od gotovih v naprej določenih pridelkov in ne od vse žetve. *Schiavanderia* je v navadi tudi v Lombardiji.

4. *Mezzadria* (*colonia*). Veleposestnik (*padrone*) prepušča gospodarstvo kolonom (*contadinom*), ki s svojo družino in navadno tudi z lastno živino obdelujejo zemljo in sami spravljajo pridelke. — Veleposestniku pa dajejo del letine ali določenih pridelkov (vino, olje, žito). Razmerje je v bistvu pogodbeno, vendar je prepojeno s fevdalnimi elementi. Običajno ostaja kolón rod za rodom na zemlji, ki jo obdeluje. *Colonia* je razširjena večinoma v vinorodnih ozemljih, zlasti v Toscani, v bergamskih in brescianskih brdih, v Benečiji in v Furlaniji.

5. *Enfiteusi*. — Veleposestvo je v nekaki podlastnini naselnikov, ki imajo ves užitek zemljišča in dajejo lastniku samo letno zakupnino v denarju (*canone*).

Enfiteusi je od nekdaj razširjena na Siciliji in tudi v Toscani. V novejši dobi je italijanska vlada pospeševala ustanovitev

novih enfiteuz na južnoitalijanskih latifundijih, zlasti v Basilicati.

6. *Locazione*. — Veleposestnik oddaja zemljo v zakup navadno za večletno periodo. Zakupnik (*conduttore*) daje obratni kapital (seme, gnoj, stroje) in obdeluje zemljo z mezdnimi delavci. Ta sistem je razširjen zlasti v severoitalski nižini ob Padu. Energični, podjetni in s kapitalom oskrbljeni zakupniki so v navedeni pokrajini z uporabo strojev in s popolno izrabo delavne sile spravili poljedelstvo na znatno stopinjo in so tudi zelo dvignili donos zemlje. — Veleposestnikom in kapitalističnim podjetnikom pa stoji nasproti masa kmetiških delavcev, ki so v trdi šoli kapitalizma, in se uče spoštovati napredek moderne tehnike ali se tudi od dne do dne bolj zavedajo svoje pripadnosti k proletarijatu. — Ni čuda torej, da je cela severoitalska nižina od Padovega izvira do njegovega izliva po absolutni večini socialistična.

Vobče pa stoji Italija vsled svojih zastarelih gospodarskih in agrarnih sistemov kljub rodovitnosti zemlje in ugodnemu podnebju v kmetijstvu na nizki stopnji. Cele pokrajine (*Basilicata*, notranja Sicilija) so zanemarjene in slabo obdelane, dasi je delavnih sil dovolj in se ljudstvo trumoma seli prek oceana. V zgodovinski dobi so se cele pokrajine pomočvirile zlasti ob tirenski obali — od Toscané do Napolja —. Tu je domovina malarije. Rimsko polje (*agro romano*) je žalosten vzgled najekstenzivnejše kulture (ovčarstvo).

Agrarno vprašanje je v Italiji stalno na dnevnem redu in na programu vsake vlade, pa ostaja vedno nerešeno. Tudi politične stranke mnogo govore o agrarnem problemu. Na razdelitev ali odkup in na prepustitev veleposestev v prosto kmetiško lastnino se vobče ne misli. Konservativno-liberalne stranke se za to ne ogrevajo, ker mislijo, da je njihov kmet še vedno potreben jerobstva, socialistične pa iz načelnih pomislekov in pa glede na velike gospodarske uspehe, ki se dajo ugotoviti na industrijaliziranih veleposestvih severne Italije.

Pri roki imam načrt agrarne pogodbe, kakor jo predlaga severnoitalijanska katoliška kmetiška organizacija. Pravni temelj pogodbi bi bila družba med veleposestnikom-lastnikom (*padrone*), zakupnikom (*conduttore*) in kmetom (*contadino*).

Lastnik bi dal zemljo in poslopja in bi plačeval zemljiščne davke in stroške za melioracije.

Zakupnik bi dajal kapital (živino, vprego, stroje) in bi skrbel za tehnično vodstvo.

Kmet bi prispeval s svojim in svoje družine delom.

Zemljiščni donos bi se razdelil takole:

a) na predprejemkih bi dobil lastnik: letni znesek, odgovarjajoč $3\frac{1}{2}$ odstotkom zemljiščne vrednosti; zakupnik: 4% vrednosti rabljenega kapitala in določeno odškodnino za gospodarsko vodstvo; kmet in člani njegove družine: običajno dnino;

b) čisti dobiček, ki bi ostal po plačilu teh predprejemkov, bi se razdelil tako: 15% veleposestniku, 15% zakupniku, 50% kmetu, 10% članom njegove družine in 10% v sklad za rodbine najbolj potrebnih kmetov.

Pogodba bi veljala 9 let.

Pred kratkim je bila v italijanski kameri z glasovi socijalistične in katoliške stranke sprejeta resolucija, da se naj v prid združenju, obstoječim iz kmetiških delavcev razlasti vsa ona zemlja, ki vsled malomarnosti veleposestnikov ostaja neobdelana.

Jelenec.

PRAVO.

Slovenski Pravniki, naš častitljivi pravniški list, nam je vojna dušila, a svoboda nam ga je — zamorila. Kot mesečnik je izhajal še do konca leta 1915 na 24 listovnih polah. Leta 1916. so ga skrčili na 18 tiskovnih pol. Leta 1917. je začel pojemati. Izšla je samo četverna številka 1—4 z dne 15. aprila. Leta 1918. so naročniki prejeli z datumom z dne 15. decembra 1917. opremljeno osmerno številko 5—12. Tako je izšel dvoletnik 1917.—1918. na 11 tiskovnih polah. Potem je delovanje prenehalo. Konec leta 1918. je imelo društvo »Pravniki«, ki list izdaja, svoj občni zbor, na katerem so se iskriale ideje, besede, predlogi... Obetali so potem, da izide prva številka za januar 1918. Minil je januar, minil je februar, minilo je celo leto. Vse obljube so bile jalove. Prve številke nam doslej niti leto 1919 ni naklonilo. »Slovenski Pravniki« in »Pravniki« sta svoji slavji, oni svojo 35 letnico, ta svojo 30 letnico, praznovala tako, da sta v nemar pustila slavnostno leto 1919. in da sta molče oznanjala

slovensko slabotnost. S čim drugim naj bi se opravičevali? Poprej smo se smeli izgovarjati in verjeli so nam, ko smo se kazali skromne, češ, bodimo zadovoljni s tem, kar je, boste videli naš razmah... Toda naša samostalnost nam je postala naša sramota. »Slovenski Pravniki« je leta 1909. (XXV. stran 349) zapisal ponosne besede: »Ko sedaj nastopamo novo četrto stoletje, nimamo več strahu za svoj obstanek. Oči nam morajo biti pa obrnjene na to, da se razvije in popolni v zmislu časovnega napredka in narodovih kulturnih teženj. Četudi daleč, vendar na obzorju se nam kaže slovenska pravna fakulteta... Treba je torej na vso moč nadaljevati delo, da se ji vzgradi pristanišče in opremi s tem, kar je najnujnejše. Društvo »Pravniki« in glasilo njegovo naj imata to vedno pred očmi, a slovenski pravniki naj uvažujejo duha in potrebe časa. Upamo, da se to zgodi in da bo predvsem »Slovenski Pravniki« po svoji vsebini in svojem obsegu, po svoji dovršenosti — oznanjal prihod slovenskih učnih stolic. Prva petindvajsetletnica je bila doba boja in dvomov, druga naj se prične z zavestjo, da je pot uglajena in da hočemo mirno, pa vztrajno napredovati!« Slovenska pravna fakulteta je ustanovljena, a »Slovenski Pravniki« se vkljub izobilici sodelavcev ne zgame. Te misli in ti spomini me navdajajo, ko berem govor dr. Karla Kramafa iz budžetne debate v narodnem shromajdenju in v govoru besede, ki veljajo za nas še bolj ko za Čeha: »My ještě neumíme ve svobodě choditi. My se musíme teprve k svobodě vychovávat...«

Dolga vrsta zaprek je kriva anomalije, da so predavali medicinci en semester prej nego juristi. Druga bizarnost nastopi v kratkem, in tukaj ni, da bi o zaprekah govorili: juristi bodo predavali, ne da bi imel narod le en sam pravni list. »Slovenski Pravniki«, čas je, da rešiš besedo.

Goršič.

Udruženje Pravnika u Kraljevinai Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu nima še stalnega lista, v katerem bi se mogle objavljati pravne razmere, pač pa je v dogovorih z ministarstvom pravde in s pravno fakulteto beograjsko, da se čimprej vstvari tak časopis v obliki službenega organa, ki ga namerava slovom že izdelane uredbe svoje započeti ministarstvo pravde. Bajè bi bilo poželjno, da bi tudi slovenski pravniki izrekli potrebo, da tak centralni list čimprej izide.

Ako smo iskreni, priznajmo brez okolišev pravniki, Srbi in Slovenci, da se bore malo poznamo. Gotovo je, da želé bratje Srbi stikov z našimi pravniki in da se nadejajo, da pristopi častno število članov iz Slovenije k Udruženju. Ako bi imelo dovolj članov, mogo bi ustanoviti svoj nezavisen list ali vsaj kake skupne t. j. tudi nam dostopne publikacije. Članarina znaša 10 dinarjev ali 40 K ter naj se (lahko tudi v kronah) pošlje na naslov blagajnika Udruženja g. dr. Dušana M. Subotiča, predsednika beogradskog trgovačkog suda u Beogradu, Aleksandrova ulica br. 7. — Upravni odbor Udruženja pripravlja za sedaj »Almanah«, ki bo obsegal 10 srbskih strokovnih del na 23 tiskovnih polah velike osmerke. »Almanah« bo gotov konec februarja. Za člane Udruženja velja 10 dinarjev ali 40 K. Ta znesek je poslati na gornji naslov najbolje hkrati s članarino. Kdor ne more obojega plačati, naj plača samo članarino, a obvesti naj Udruženje, kam mu naj knjigo dopošlje. Knjigo more plačati prihodnji mesec.

Goršič.

KULTURA.

Šolska republika »Jasnaja Poljana«. Jasnaja Poljana, bivališče Tolstoja je danes veliko vzgojevališče. Sovjetska vlada je smatrala za svojo sveto dolžnost, da dostojno počasti spomin na Tolstoja, ki je nad vse ljubil otroke. Danes živi v Jasnaji Poljani 800 otrok delavcev in ubogih kmetov. Vzgojevališče je postavljeno na temelj samouprave. Otroci sami obdelujejo polja, pri čemur jih izkušeni poljedelci podpirajo z nasveti in dejanji.

Poleg tega se vrše tečaji. Urejene so posebne šole, v katerih živi duh velikega

pedagoga. Otroci se uče po Tolstojevih knjigah, zlasti po začetnici, ki jo je sam sestavil za poduk. Poleg tega je omeniti, da so vsi odrasli, ki so prideleni temu otroškemu gospodarstvu, prepričani pristaši njegovega etičnega nauka.

V tem vzgojevališču imajo otroško gledališče, muzej za otroke, otroški pevski zbor, razne rokodelske šole za strojništvo, mizarstvo, ključavničarstvo, krojaštvo kakor tudi otroški vrtec za male otroke. Poleg tega najdete dvorane za odpočitek, telovadnice, šole za šport in plesni inštitut. Komisariat za ljudsko prosveto se je s posebno ljubeznijo zavzel za to otroško vzgojevališče. Praktične izkušnje zahtevajo dnevno novih želja za nadaljni razvoj, katere želje in potrebe komisariat za ljudsko prosveto proučuje in izvečine tudi odobri. Oddolžitev, ki jo sovjetska vlada s to svojo skrbjo za proletarsko mladino prinaša spominu velikega umetnika in misleca, je v resnici velikopotezna in primerna etičnemu pomenu Tolstojevih nauk.

To svojo državo vladajo otroci sami; vzgojevališče je danes prva otroška republika, resnična otroška občina, kakor jo je Tolstoj sam zamislil. Otroci si sami med seboj razdeljujejo delo, sami si pripravljajo svojo izključno rastlinsko hrano in sami skrbje za popravila in vzdrževanje celega vzgojevališča. Instruktorji in učitelji pazijo na to, da se v notranji ustroj življenja otrok kar možno malo vmešavajo; na ta način žive otroci v popolni, neprikrajšani svobodi.

Tako izpolnjuje sovjetska vlada oporoko velikega zagovornika vseh bednih.

